

Lokal krigshistorie

2. verdenskrig i Nord-Østerdalen 1940-1945

- Tyskerne kommer! Overfallet på Norge
- Okkupasjon
- Nasjonal Samling i Nord-Østerdal
- Fluktruter til Sverige
- Motstandsarbeidet
- Dagliglivet under okkupasjonen
- Frigjøringen
- 17. mai 1945
- Linker til flere nyttige sider

9. april 1940 - tyskerne kommer!

STOMATOL
TIDENS TEGN
Strøm & Serum
Hærrekskredderi

Fremmede krigsskib forserte inatt Oslofjorden.

Fem store og to små tyske krigsskib trenger gjennom bevakningen til Bergen.

Tysk troppetransportskib på vei til Norge torpedert og 400 mann omkommet.

Tysk oljetankskib på 12.000 tonn undervæls fra Kiel senket ved Svanør.

Kaptein i den norske flåte, admiral meddeler: At fem fremmede krigsskib forbi bevakningen i Oslofjorden i natt. Bevakningsstyrken på 21. Nasjonale kommandoen Oslofjordens forsvare i kamp med fjendens. Nasjonale kommandoen lyktes det å slå tilbake på de fem store og to små tyske krigsskib. Nærmere opplysninger foreligger ennå ikke. Skibe og personer er meget dårlig.

Klokken 15 forserte 5 store og 2 små tyske krigsskib bevakningen ved sønden innløp til Bergen. Siste melding på et på et av de største krigsskibene, kl. 21.5 under bevakning fra de norske batterier.

Da luftallarmen gikk i Oslo inatt.

Og hele byen blev mørk.

Da tyske krigsskib forserte Oslofjorden i natt, ble det utlyst luftallarm i Oslo. Byen ble mørk, og alle gikk ned i kjelleren. Luftallarmen gikk ut kl. 21.5.

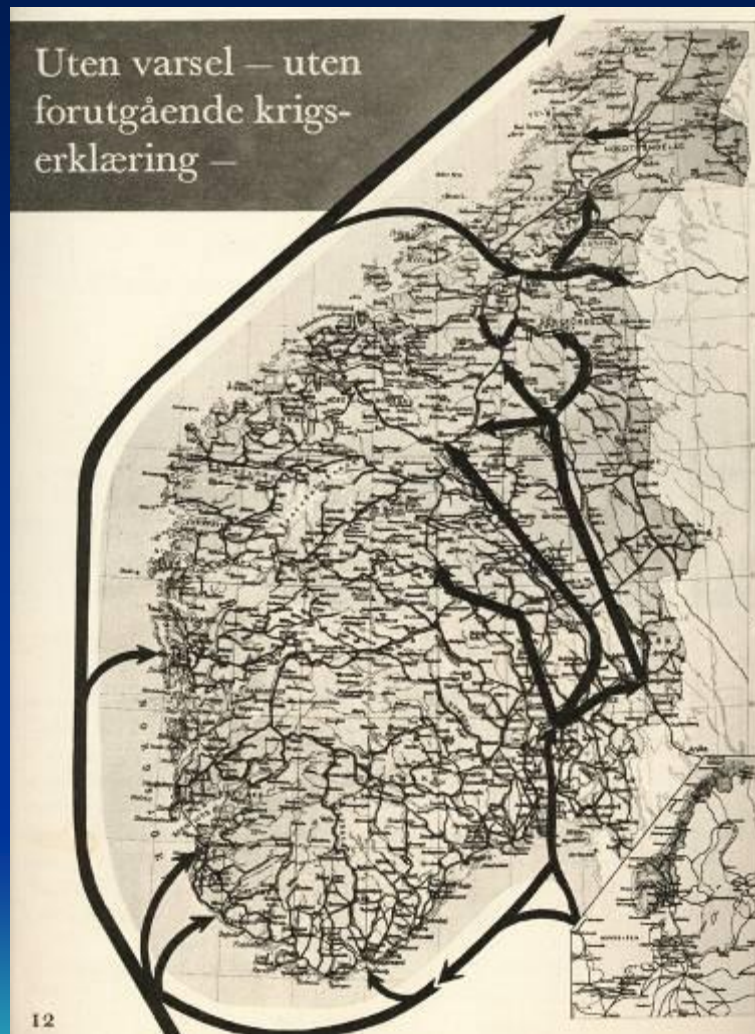
Minst 400 mann omkom med troppetransportskipet „Rio de Janeiro“.

Skipet førte en troppetransport og var lastet med soldater, flyvere og biler.

Da tyske krigsskib forserte Oslofjorden i natt, ble det utlyst luftallarm i Oslo. Byen ble mørk, og alle gikk ned i kjelleren. Luftallarmen gikk ut kl. 21.5.

Kanonorden ved Bergen

Fra Bergen meldtes at kl. 4 kom det en melding fra Alcoa sydvest for Bergen, at de passerte flere hurtiggående krigsskib stedet på vei nordover mot Bergen. Det var meget mørkt og forstøvet gikk med blendet lys så det var umulig å avgjøre hvor stort antallet var. Kl. 4.31 hørte man fra Bergen kanonorden da tyske krigsskib forserte Oslofjorden i natt, ble det utlyst luftallarm i Oslo. Byen ble mørk, og alle gikk ned i kjelleren. Luftallarmen gikk ut kl. 21.5.

Proklamasjon til det norske folk

- Om kvelden 9. april 1940 leste [Vidkun Quisling](#) opp sin proklamasjon til det norske folk over norsk radio.
- Vidkun Quisling var da leder for Nasjonal Samling, og ville ta over styret av Norge

"Norske kvinner og norske menn!

Proklamasjon til det norske folk:

Etter at England har brutt Norges nøytralitet ved å utlegge minefelter i norsk territorialfarvann uten å møte annen motstand enn de vanlige intetsigende protester fra regjeringen Nygaardsvold, tilbød den tyske regjering den norske regjering sin fredelige hjelp ledsaget av en høytidelig forsikring om å respektere vår nasjonale selvstendighet og norsk liv og eiendom. Som svar på dette tilbud om løsning av en for vårt land helt uholdbar situasjon, har regjeringen Nygaardsvold iverksatt alminnelig mobilisering og gitt den hensiktsløse ordre til de norske stridskrefter å motsette seg den tyske hjelp med væbnet makt. Selv har regjeringen flyktet etter således lettsindig å ha satt landets og dets innbyggers skjebne på spill.

Under disse omstendigheter er det den nasjonale samlingsbevegelses plikt og rett å overta regjeringsmakten for å verne om det norske folks livsinteresser og Norges sikkerhet og selvstendighet. Vi er de eneste som i kraft av forholdene og vår bevegelses nasjonale mål kan gjøre dette og derved redde landet ut av den desperate situasjon som parti-politikerne har ført vårt folk opp i.

Regjeringen Nygaardsvold er trådt tilbake. Den nasjonale regjering har overtatt regjeringsmakten, med Vidkun Quisling som regjeringssjef og utenriksminister, og med følgende andre medlemmer:

Professor Birger Meidell, kirke- og undervisningsminister.

Politisjef Jonas Lie, justisminister.

Dr. Gulbrand Lunde, sosialminister.

Direktør Albert V. Hagelin, handels- og forsyningsminister.

Arkitekt Tormod Hustad, landbruksminister

Professor R. Skancke, arbeidsminister.

Godseier Fredrik Prytz, finansminister.

Major R. Hvoslef, forsvarsminister.

Alle nordmenn oppfordres til å vise ro og besindighet i denne for vårt land så vanskelige situasjon. Ved felles anstrengelser og alles godvilje skal vi berge Norge fritt og frelst gjennom denne svære krise.

Jeg tilføyer at slik som situasjonen har utviklet seg, er enhver fortsatt motstand ikke bare nytteløs, men direkte ensbetydende med kriminell ødeleggelse av liv og eiendom. Enhver embedsmann og andre stats- og kommunale tjenestemenn og i særdeleshet alle vårt lands offiserer i hær, marine, kystartilleri og luftvåben er forpliktet til å lyde ordre utelukkende fra den nye nasjonale regjering. Enhver avvikelse herfra vil medføre det alvorligste personlige ansvar for vedkommende. Forøvrig vil det bli gått rettferdig og hensynsfullt frem mot alle landsmenn."

Okkupasjon

OPROP!

Jeg har fått overdratt opgaven å sikre Norges land mot angrep fra Vestmaktene side. Den norske regjering har avslått flere tilbud om samarbeide. Det norske folk må nu selv bestemme over sitt fedrelands skjebne.

Bli opropet etterkommet, som det med stor forståelse blev gjort av det danske folk som befant sig i samme situasjon, vil Norges land bli spart for krigens redsler.

Bli det ydet motstand, og tilbakevises hånden som rekkes frem i vennskapelig hensikt, ser jeg mig tvunget til å gå frem med de skarpeste og hensynsløseste midler for å bryte motstanden.

Før krigsretten kommer den som understøtter den av den flyktede forhenværende regjering utstedte mobiliseringsordre eller utsprer falske rykter!

Skutt blir enhver sivil person som blir påtruffet med våpen i hand!

Skutt blir den som ødelegger anlegg som tjener trafikken og efterretningsvesenet eller kommunale innretninger!

Skutt blir den som anvender krigsmidler som står i strid med folkeretten (dum-dum)!

Den i mange kamper seirrike tyske hær, det store og mektige flyvevåpen og krigsmarinene innestår for at dette mitt oprop blir gjennomført.

Den tyske øverstkommanderende
von **FALKENHORST**
General der Infanterie.

- Flyveblad over norddalen 18. og 19. april 1940
Dette flyvebladet var trykt i rødt papir så det syntes godt på den hvite snøen.

Hendinger i april-dagene 1940

- 9. april Tyskerne okkuperer Norge
- 11. april 1. mobiliseringsdag – over norsk radio blir det norske folk bedt om å støtte landets lovlige myndigheter
Ikke alle årsklasser blir innkalt
- 13. april Om kvelden var Kongen og hans følge på veg gjennom Nord-Østerdalen til Gudbrandsdalen
- 16. april Løytnant van Krogh organiserer luftlandingsvern
Skytterlagene i bygdene ble organisert.
I alt fikk han sammenkalt 415 mann fra 13 skytterlag.
- 23. april ”Den store katastrofen”. Tyskerne brøt gjennom de norske stillingene ved Tretten i Gudbrandsdalen, Kroken i Stor-Elvdal og Lønrrusten i Rendalen.
- 24. april Troppettransporttog blir bombet på Telneset. 6 nordmenn mister livet.
- 24. april om ettermiddagen Tyskerne inntar Tynset
- 26. april Trefning ved Einunna bru (se egen artikkel)

Tyskerne kommer til Tynset!

Tyske tropper
grunnen

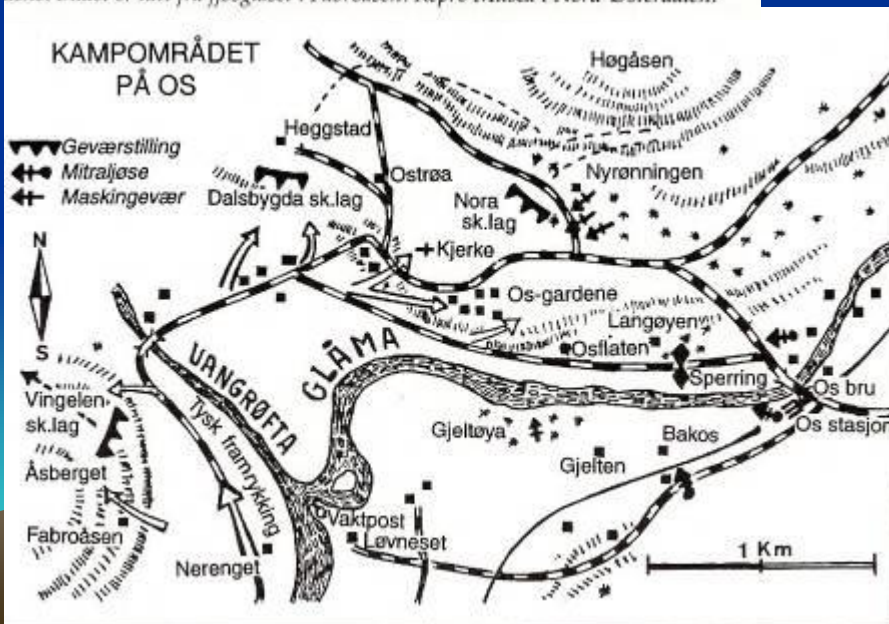

Tyske tropper, hestetrener, passerer Tynset. Foto: Johan Brattbakken (41424)

Os-gardene brenner!

Ei enorm røkssøyle steg opp mot den klare vårhimmelen fra husklyngene på Osgardene. Bildet er tatt fra fjøsglaset i Fabroåsen. Repro Musea i Nord-Østerdalen.

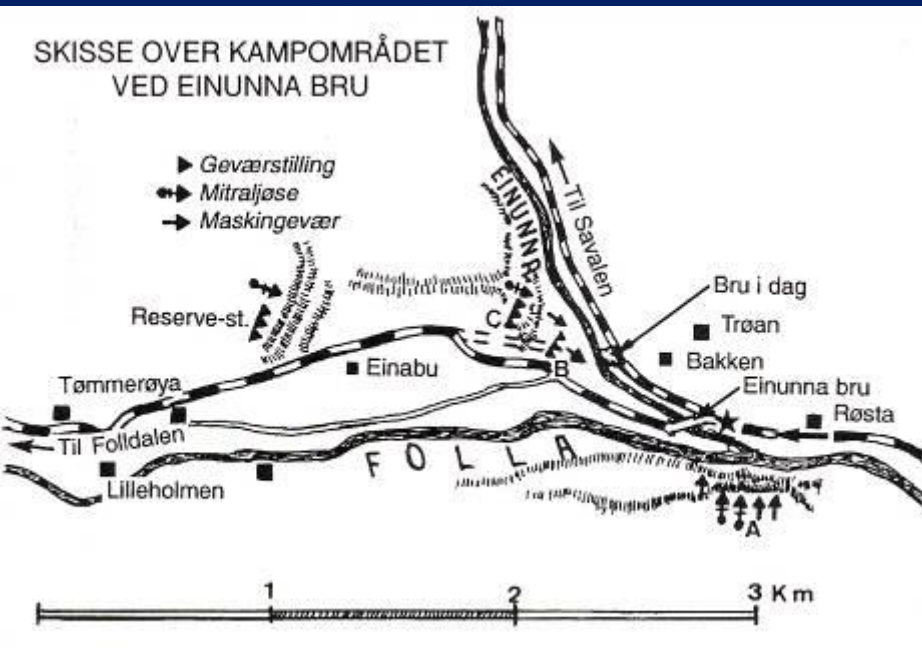

- Kamper på Os den 2. mai 1940. Tyskerne var på tur nordover mot Røros da de ble angrepet av norske styrker ved Vanggrøftbrua. Skytterlagsmedlemmer fra Vingelen (12 mann), Nora 20) og Dalsbygda(12) skytterlag
- Tyskerne mistet 4 mann og hadde mange sårede.
- Tyskerne mente at sivile hadde deltatt i kampene. De mente da sikkert de mange skytterlagsmedlemmene som hadde deltatt i kampene. De hadde bare et armbind rundt den ene armen og ingen uniform.
- Tyskerne gikk derfor til en grusom hevn! De satte fyr på de 6 Os-gardene! I alt brant 27 hus ned til grunnen og over 130 husdyr brant inne!
- 30 sivile ble tatt til fange og ble tatt med til Os skole der de ble holdt fanget.

Slaget ved Einunna bru

- Norske styrker hadde den 24. april sprengt brua over Einunna og satt ut to tropper som skulle holde vakt. I alt var det samlet ca. 110 mann ved Einunna bru.
- Nordmennene bygde stillinger til tyskerne kom
- Den 26. april bevegde så tyske styrker seg sørover fra Tynset og oppover mot Folldal med i alt ca. 80 mann
- I følge tyske rapporter skulle dette være en såkalt "*Geveltsames Aufklärungs-Unternehmen*" (voldsomt oppklaringstokt).
- KL. 1525 kom tyskerne så frem til brua, og den ene stridsvogna kjørte helt frem til brua
- Da smalt det fra de norske stillingene og det oppsto en voldsom skuddveksling
- Tyskerne trakk seg tilbake, men prøvde seg et par ganger til, begge ganger med tap
- Tyskerne ga etter hvert opp og trakk seg tilbake til Tynset

Einunna bru

Einunna bru før krigen. I dag er vegen omlagt. Repro Musea i Nord-Østerdalen.

Nasjonale Samling i Nord-Østerdal

- Det var stor forskjell fra bygd til bygd når det gjaldt oppslutningen om NS.
- Tolga hadde på det meste 158 NS-medlemmer, noe som utgjorde 8,2 % av befolkningen. Tolga var dermed på 3. plass i Norge i oppslutning i forhold til folketallet.
- Over halvparten av medlemmene i Tolga kom fra gardbrukerfamilier. Resten fra den sosiale eliten i bygda; Ivar Sæter, stasjonsmesteren, banksjefen, herredskassereren og ligningssjefen. NS i Tolga var preget av noen få, store familier, som var knyttet sammen gjennom ekteskap.
- Under kommunevalget i 1934 fikk NS 12, 1 % av stemmene på Tynset, og lå som nummer to av kommunene i landssammenheng.
- Tolga var tidlig kjent for sin store kjerne av NS-tilhengere, og disse viste en stor politisk aktivitet under krigen. Kommunen var en sikker bastion i NS-sammenheng. I 1941 og 1942 var til og med Vidkun Quisling til stede under det årlige olsok-stevnet på Sætersgård, som dikterhøvdingen Ivar Sæter arrangerte.

MILORG

- Navnet på den militære motstandsorganisasjonen under okkupasjonen 1940-1945 Etter krigen ble de kalt Hjemmestyrkene.
- Skytterlagene i hver bygd hadde en viktig rolle i organiseringen av MILORG
- Våren 1941 ble "Det militære råd" stiftet i Oslo. Sentralledelsen for Milorg (SL) oppstod etter hvert som utøvende organ.
- Milorg ble organisert i distrikter. Østerdalens distrikt D 24. Nord-Østerdal var avsnitt 3 under Østerdalen. Dermed fikk Tynset nummer 2431, Tolga-Os 2432, Alvdal 2433, Folldal 2434 og Kvikne 2435.
- Fra sommeren 1944 ble Nord-Østerdal fradelt med navnet D 26. De seks områdene fikk dermed navnene: Tynset 2601, Tolga-Os 2602, Alvdal 2603, Folldal 2604, Kvikne 2605 og Rendal 2606.
- Hvert område ble ledet av en områdesjef, som organiserte jegerne i tropper og lag. En tropp besto av en troppsjeff og en nesttroppsjeff, og hvert lag besto av lagfører, nestlagfører og jegere.

Hva var en celle?

- Celle var navnet på partisangrupper som FO (Forsvarets Overkommando) i England landsatte i de norske fjellområdene. Eksempel: Celle "Venus", Celle "Grebe red"
- De opprettet skjulesteder. Det ble brukt hytter i fjellene. Våren 1944 fikk så alle områder ordre om å lage huler som skulle skjule våpen og utstyr. Hulene skulle kles innvendig med treverk og være så store at en mann kunne stå oppreist inni, og om nødvendig overnatte der.
- Partisanene hadde radiokontakt med England.
- De skulle finne passende steder for droppeplasser for våpen og utstyr, ta imot dropp og planlegge sabotasjeaksjoner.

*Milorg-hulen på Nøren.
Hulen ligger et stykke opp i en bratt egg.
I bunnen nedenunder renner en bekk.
På lemmen (døra) var det festet
lyng og en stor eiserbuk.
Foto: John Midtval, sommeren 1992.*

Droppeplass -Rvslipp- Grøtdalen

Ei av hyttene som gruppa «Venus» brukte mye i Grøtdalen.

Fluktruter

- De som kom på kant med tyskerne måtte finne raskeste vei til Sverige. Dette kunne gjelde Milorg-karere eller andre som ikke kunne være i Norge lenger
- Det var to organiserte fluktruter fra Nord-Østerdalen til Sverige. Begge gikk over Femunden.
- Rute nord: gikk fra Os, over Narjordet – Femundshytta – celle "Venus" i Grøtådalen og inn i Sverige.
- Rute sør: ei arm fra Auma – gjennom Aumadalen – Brydalen –Spekedalen til Holøydalen

ei arm fra Telneset – gjennom Hodalen til Holøydalen, derfra videre gjennom Øversjødalen – over Langsjøvollen – Buvika eller Nålodden, over Femunden og inn i Sverige

Nord-Østerdøler i fangenskap

- Under hele okkupasjonstiden prøvde nordmenn å yte motstand mot den tyske okkupasjonsmakten.
- Noen av offiserene i MILORG-avdeling D243 ble 16. august 1943, fengslet av tyskerne og sendt via Hvalsmoen til militær fangeleir i Polen. Grunnen til at disse offiserene ble arrestert var at de var befalingsmenn.
- 24. oktober 1944 gikk tyskerne til storaksjon mot motstandsfolk i Nord-Østerdalen. 18 kviknedøler, 4 osinger, 1 tynseting og 1 tolging ble arrestert og sendt til Falstad og Vollan fangeleire.

Radiosamband med England

- De som fikk gjemt unna radioapparater kunne på faste tidspunkter høre nyheter fra England. Disse nyhetene ble ofte innledet med en rekke rare meldinger. De var ment for de såkalte cellene som da fikk beskjeder om sabotasjeaksjoner eller flyslipp i kodet form. Disse meldingene ble kalt særmeldinger. For lytterne utgjorde de gåtefulle og fantasieggende innslag som bar løfter om at hemmelige aksjoner var på gang.
- Eksempler på særmeldinger:
 - Nr. 1 En prest på låghalt hest
 - Nr. 2 Reven har en lang trefot
 - Nr. 3 Vokt deg for hunden
 - Nr. 4 Springdans på låvetaket
 - Nr. 5 Grisen satt fast i hafella
 - Nr. 6 Du er en heldig gris
 - Nr. 7 Hesten traver i bakken

Asmund Westgaard i aksjon med radioustyret i Morka (41457)

Dagliglivet under krigen

- Radioforbud
 - 7. august 1941 kom det en forordning om at radioapparater skulle innleveres. Det følte tungt for folk å skille seg fra radioene sine. Nyhetssendingene fra London hadde vært eneste pålitelige informasjonskilde. NRK og pressen var kontrollert av tyskerne.
 - Medlemmer av NS fikk beholde radioene.
 - Noen hadde to apparater. Et såkalt folkeapparat som de ikke betalte lisens for, og et litt finere. Da leverte de fra seg folkeapparatet.
 - 12. oktober 1942 utstedte Rikskommisær Terboven okkupasjonstidens hardeste forordning. Da ble det nemlig innført dødsstraff for å lytte på annet enn den tyskkontrollerte radioen.

Skolene

- Skolen var veldig viktig for den tyske okkupasjonsmakten. Nazifisering av skolen. Hadde to formål:
 - Innføring av et nazistisk oppdragelsessystem. Likhetskolen skulle avløses av autoritetsskolen
 - Samling av alle lærere i Norsk Lærersamband
- De fleste lærerne sa nei til dette opplegget – arrestasjoner av hundrevis av lærere ble resultatet. Veldig få lærere i Nord-Østerdalen ville være med på dette. Av kommunene i Nord-Østerdal var det bare lærerne i Tolga som meldte seg inn i det nye "Lærersambandet".
- Lov om nasjonal ungdomstjeneste
NS ville samle all norsk ungdom i en nasjonal ungdomsbevegelse (NSUF – det norske motstykket til Hitler-Jugend)

Loven om nasjonal ungdomstjeneste(1942) § 1:

«Enhver norsk gutt eller jente skal for sin nasjonale oppdragelses skyld og for å tjene sitt folk og fedreland tjenstgjøre i N.S. Ungdomsfylking. Plikten til ungdomstjeneste begynner 1ste januar det året 10-års alderen nåes, og opphører 31te desember det år 18-årsalderen nåes.»

- Det ble forsøkt satt i gang i de kommuner hvor NS hadde størst oppslutning.
- Nærmere en halv million foreldre sendte inn følgende protestbrev: «*Jeg ønsker ikke at mitt barn skal delta i NSUF's ungdomstjeneste, da de retningslinjer som er trukket opp for dette arbeidet, strider mot min samvittighet*».

Vi skal ikke ha det moro!

- Tyskerne ville ikke at folk skulle samles i store grupper offentlig. Derfor innførte de forbud mot offentlig dans, og alt organisasjonsarbeid ble også forbudt.
- I stedet for kunne folk samles hjemme hos hverandre.

Forbud mot offentlig dans.

Politidepartementet har den 14. mars d. å. i medhold av Justisdepartementets forordning av 4. oktober 1941 om forbud mot offentlig dans, med øyeblikkelig virkning bestemt at det for det hele land skal være forbudt å holde eller medvirke til å holde eller å delta i offentlig dans.

Overtrjedelse av forbudet straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder.

Idretten

- I mai 1941 kom en forordning om "beskyttelse av norsk idrett"
- Idrettslagene ville ikke la seg samle i en sentral nazistisk bevegelse
- Boikottet alle arrangement som de satte opp
- Førte til tvangsnedleggelse av idrettslag, og tvangsinndriving av lagenes eiendeler
- Holdt sine egne illegale arrangementer sommer som vinter.
Ble kalt for Jøssing-idrett. Blant annet ble det satt opp grendevise fotball-lag utover i bygdene som hadde turneringer mot hverandre
På vinterstid var det hopprenn nesten hver dag i alle slags bakker.
Illegale skirenn ble arrangert med deltagere fra lag i hele Nord-Østerdalen

Måter å vise fedrelandskjærlighet på.

- I de første månedene etter okkupasjonen gikk folk med et norsk flagg på jakkeslaget, men det ble fort forbudt. Norske flagg ble bare tillatt brukt i begravelser.
- Men folk var oppfinnsomme:
 - Binders på jakkeslaget var tegn på samhold
 - Kam stikkende opp av ei lomme skulle vise at nordmenn greide seg selv
 - Rød topplue viste at du var en god nordmann. Dette skulle føre til at tyskerne bokstavelig talt så rødt, og i 1942 ble det faktisk forbudt å gå ed rød topplue!
 - På trikk og buss i Oslo kunne folk bytte plass hvis det kom en tysker eller hirdmann og satte seg ved siden av. Dette ble også etter hvert forbudt.
 - 7. mai 1942 fylte Kong Haakon 70 år, og da pyntet alle jøssinger seg med blomst i knappullet. Dette førte til en masse arrestasjoner!

Erte tyskerne

- Under krigen sendte folk julekort til hverandre med bilder av nisser med røde toppluer, og gjerne et stort norsk flagg i tillegg.

Bildet: Det var mange måter å erte tyskerne på. Her er et postkort som var i omløp, og som selvfølgelig ble forbudt: Norske troll jager tyske fly med fluesmekk.

Matstellet under krigen

- Krigen ble en lang og effektiv slankekur for nordmenn flest. Takket være krigen stoppet matimporten opp, og det ble også flere munner å mette i og med at 400 000 tyske soldater også skulle ha mat.
- Fordel å bo på landsbygda. Her dyrket folk poteter og grønnsaker, og takket være kyrne hadde de også melk. Varme mandelpoteter med melk over var mye brukt under krigen.
- Poteter ble brukt til ALT. Potetkaker til middag, lompe, brød, lefser og flatbrød.
- Vassgraut av byggmjøl.
- Stor fetthunger under krigen
- Ingen godterier til ungene!

Eksempel på matoppskrifter

(hentet fra Guri Hjeltnes sin bok "Hverdagsliv i krig")

Potetkake med jøssingkrem.

½ kg poteter
2-3 ts farin
5 ss mel
2 ts bakepulver
Vaniljesukker eller mandeldråper eller
kanelstang

Jøssingkrem

½ l blåmelk (skummet melk)
2 ss mel
2 ss sukker
Vaniljesukker

Kok og mos potetene. Rør inn de øvrige ingrediensene og stek kaken i rund form. Til kremen røres melet ut i i den kalde melken. Kokes opp under omrøring og koker i 5-6 minutter, til all råmelksmak er borte. Rør inn sukker og avkjøl det helt, Visp så kremen stiv. Dekk kaken med krem og serveres varm med rød saus til dessert

"Fyrstekake"

Fyll

250 g mel	120 g kokte poteter
125 g smør	120 g sukker
125 g sukker	3 mandeldråper
2 ts bakepulver	
½ dl vann	

Elt alle ingrediensene til deigen sammen. Klem 2/3 av den i rund form. Mos potetene og rør dem sammen med sukker og mandeldråper. Fyll det i formen. Trill resten av deigen til strimler som legges i gittermønster over fyllet. Stek kaken pent gyllenbrun.

Rasjonering

- Kaffe og sukker rasjonert alt fra 1939
- Sommeren 1941 ble det begrensninger på ost og melk
- Potetrasjonering fra høsten 1942
- Hvis en skulle ha nye sko holdt det ikke med rasjoneringskort. Da måtte en ha anvisning i tillegg, barn og voksne som hadde et slikt arbeid at de trengte gode sko, kom først i køen.
- Hver vare - sitt rasjoneringskort
 - sukker, melk, toalettsåpe, tobakk, poteter – ja til og med fyrstikker!
- Hvordan fikk de som røykte tak i tobakk når det var rasjonering? Bare 1-2 sigaretter pr. dag var rasjonen.
 - De dyrket tobakk selv!
 - Tobakksplantene ble tørket, og så ble bladene brukt som tobakk.

Eksempler på rasjoneringskort

KAFFE- OG TEKORT

for tiden 1/7 til 15/12 1940.

På hvert merke fås kjøpt den ukersjon kaffe eller te som direktoratet til enhver tid bestemmer. Merket er ugyldig etter 3 ukers forløp. Det kan handles 1 uke på forskudd. Løse merker gjelder ikke. Kortet er bare gyldig når det er stemplet av forsyningsnemnda og innehaverens navn og adresse er ført på. Det er straffbart og selge eller kjøpe kort. Talongen må medbringes når en henter nytt kort.

Forsyningsdepartementet
Direktoratet for proviantering og rasjonering

Innehaverens navn Marijet Pæring

adresse Alvdal

Alvdal forsyningsnemnd

S. brevende av innehaveren.

Anvisning for arbeidsklær av papirstoff

Anv. nr. 4422

gjelder 1 2 mnd. og kan ikke fornyes.

Odd E. Sevilhaug,

Alvdal.

Enhver arbeidstaker som har søknad av 1/12 1944 tillatelse til kjøp av 1 stk. arbeidsjakke av papirstoff

7/2 1945.

S IV | S V | S VI | S VII | S VIII

SUKKERKORT

for tiden 1/7 til 15/12 1940.

På hvert merke fås kjøpt den ukersjon sukker som direktoratet til enhver tid bestemmer. Merket er ugyldig etter 3 ukers forløp. Det kan handles 1 uke på forskudd. Løse merker gjelder ikke. Merkene S I til S VIII er til bruk etter nærmere bestemmelse. Kortet er bare gyldig når det er stemplet av forsyningsnemnda og innehaverens navn og adresse er ført på. — Det er straffbart å selge eller kjøpe kort. Talongen må medbringes når en henter nytt kort.

Forsyningsdepartementet
Direktoratet for proviantering og rasjonering

Innehaverens navn Marijet Pæring

adresse Alvdal

Alvdal forsyningsnemnd

KYSSE-KORT

(Mønsterbeskyttelse nr. 37325)

Rasjon for 2 måneder. Sles ikke.

Kortet må ikke overdras. Løse merker gjelder. Missbruk medfører ikke straff. Ekstrakort fås bare ved forlovelser.

Hvert merke gjelder:

1 hett, 2 varme eller 3 tørre kys.

(Stryk de fall på merkene som ikke passer).

Ekstra-merke for lørdags-	60 dag 1-2-3.	59 dag 1-2-3.	58 dag 1-2-3.	57 dag 1-2-3.	56 dag 1-2-3.	55 dag 1-2-3.
	54 dag	53 dag	52 dag	51 dag	50 dag	49 dag

Kyssekortet er vel ment for moro skyld. Ironi hadde de sannelig under krigen.

Byttehandel

- En vanlig måte å skaffe seg nødvendige ting på under krigen var byttehandel. "Hvis du har det, så har jeg det".

Konfirmantdress, lite brukt, ny skjorte nr.35 med to snipper samt meget pene spisse damesko nr. 39 byttes mot herresykkel. Bill. mrk. «Snarest» i Opl. Ann.eksp.

Har tobakk a 2.25, ønsker sykkeldekk (tråd) 28x1½. Bill. mrk. «250» i eksp.

Tobakk 250 gr., kr. 7.00, ønskes byttet i kjole eller kjolestoff, betaler m.lag. Bill. mrk. «246» i eksp.

Lys omst. sommerswagger med for v. kr. 170,00 ubet. brukt ønskes byttet i sommerkjole eller ullstoff. Bill. mrk «268» i eksp.

Bytte. Et par brukte s. spasersko nr. 36, halv h. ønskes byttet med hvit bluse eller stoff dertil, eller tøy til forklæ. Bill. mrk. «Bytte» i Opl. Ann-eksp.

Byttes. Fele med futral v. kr. 300, ønsker tobakkblader, 1 kg. Bill. mrk. «Fele» snarest i Opl. Ann.-eksp.

Se her !

Har kalkunhane, maksimalpris kr. 50, og tørre tobakkbl. kr. 15 pr. kg. Ønsker gummi til ballongsykkel 26 x 1½ x 2 x 1½ og 2 dekk, tråd 28 x 1½ eller solid, br. h.sykkel. Gi tilbud straks. B. m. «Kalkun og tobakk» i Opl. Ann.eksped.

Okse byttes i drektig kvige. Takstpriser.

Tlf. 923, Løten.

Har pene brudesko

nr. 38, h. hel, ønsker gode sommersko nr. 37—38 h. h. hel. Før pinse. Bill. mrk. «3297» i eksp.

Et par lave herre skinnsko

nr. 42½, gammel vare, solide sko, nyhalvsålte. Byttes i ferdigbehandlet tobakk eller gode blader. Opl. Ann-eksp. anviser.

H.sko nr. 41 kr. 30, d.sko nr. 36 kr. 25, selsk.sko nr. 40 kr. 30, fløyelsko nr. 36 kr. 15 eller tob.bi. byttes i sommerkjole eller stoff, laken, lav h. sommersko nr. 37, d. hansker. Bill. mrk. «3282» i eksped.

Brune skinntøfler, foret, lærsåle nr. 39—40, fl. hel, førkrigspris kr. 23, ønskes byttet i babytøy. Bill. mrk. «3289» i eksped.

Leveringsplikt

- De som hadde husdyr og jord å dyrke, ble pålagt leveringsplikt.
- Det var strengt forbudt å selge mat direkte fra produsent til forbruker!
- Leveringskvoter – ble fastsatt etter hvor mange husdyr en hadde, og størrelsen på gården
- Hvis en gardbruker leverte for lite smør eller grønnsaker så kunne det bli reaksjoner. Da gjaldt det å ha gode unnskyldninger på lager.
- Forsyningsnemndene hadde kontroller rundt om på gårdene
 - Telte husdyrene og sjekket potetkjellere, Hvis ikke antallet stemte med det bonden sjøl hadde oppgitt på skjemaet om dyretall, kunne det bli brå. Var det manko var mistanken om svartebørshandel der.
 - Bøndene måtte søke forsyningsnemnda om tillatelse når de skulle levere slaktedyr. Slaktet ble da enten sendt til Oslo eller til det lokale slakteri.

Melding om åkerarealet 1943.

Beskerens navn Albert Christensen
 Gårdens navn Aggveit adresse Åsadal
 Hensett meldes at De på gården Aggveit per. 12. febr. 1943
 i Åsadal herred skal ha følgende åkerareal i 1943:

Korn og orser	11	dekar
Poteter	3	"
Rotvekster	3	"
Andre vekster (spisefrukt)	0.5	"
Andre i alt	10.1	"
	27.4	"

Av grønnskorene skal minst 10 og 20 dekar
 til potet, resten til andre grønnsaker.

Minsteareal til poteter.

De pålegges å dyrke minst 0.2 dekar poteter pr. haustrodundelen. Som haustrodundelen regnes hordene og bare faste (rotter og løv) og de faste arbeidene og andre som har løsnet på gården eller løst i naturløst.

Kan det ikke skaffes frø til hele rottearealen skal resten nyttes til poteter, grønnsaker eller korn.

Det må dyrkes de kornarter og orser som De erfaringsmessig vet gi størst og sikrest avling på gården. Går veksttilkåret have til å dyrke heste og rag, må disse kornarter dyrkes i størst mulig utstrekning, og ingen red. uten tvingsende dyrkingsmessig grunn, ha mindre areal heste og rag enn ha hulle i 1942.

Å ikke ikke som grønnsaker av fastholdt utse eller leveres for jordbruks-

De pålegges dette åkerareal i samsvar med rundskriv nr. 21/1943 fra Landbruksdepartementets Produktionsdirektorat og med henvisning til forordning av 1 januar 1943 og 8 februar 1943, samt de bestemmelser Landbruksdepartementets Produktionsdirektorat har gitt i forbindelse av nevnte forordning. Utbedning av å utføre pålegget er belagt med straff.

Åkte over det tilfelle åkerareal må sendes jordbruksdirektøren, senere 7. febr. 1943. Andre som må innbede nødvendige opplysninger om de grønnsaker som går på pålegget finnes opplysningsvesen myndighet opplysninger av de myndigheter som finnes påført. De angitt av Landbruksdepartementet, hvis angitte ikke kan påføres.

Åsadal jordbruks, den 26-3-1943.

Per Frønslev
 Produktionsdirektøren

TE Albert Christensen
Åsadal

Seterproduksjonen 1944. — Leveringsplikt for smør og ost.

Etter de bestemmelser som Næringsdepartementet, Avdelingen for proviantering og rasjonering har fastsatt, påkrav alle seterdrivere å levere et visst minstekvantum smør og gjetost i setertida, beregnet på grunnlag av en forutsett minsteytelse av mjølk. Det mjølketylsete som det skal regnes med er fastsatt av Næringsdepartementet.

For Deres vedkommende er mjølkproduksjonen beregnet slik:

2 kyr med halvgravid L/B	— 31/10 1943	å	1	kg i	110	dager =	220	kg mjølk
1 kyr	»	1/11—31/12 1943	»	2	kg i	»	dager =	220
1 kyr	»	1/1—31/3 1944	»	4	kg i	»	dager =	440
1 kyr	»	1/4—30/6 1944	»	»	kg i	»	dager =	»
2 kyr	»	1/7—30/9 1944	»	3	kg i	110	dager =	660
» (mjølkgeiter) å	»	kg mjølk for sesongen	»	»	»	»	»	»

Smalet beregnet mjølkproduksjonen i setertida 1590 kg mjølk

Frøkt til deknig av produktasjonen av mjølk i setertida 130

Rest som skal fordeles til smør og ost 1260 kg mjølk

I henhold til dette påkrav De av sesongen i produksjonen å levere minst:

Eaten (hvis De ikke yter SG) 40 kg smør og

..... kg ekte gjetost (høll- eller halvst),
 hvorav minst en fjerdjedel kan leveres som hvit gjetost.
 (Det er regnet 30 kg kornmjølk = 1 kg smør og 10 kg gjetostmjølk = 1 kg ekte gjetost.)

Eller (hvis De yter SG) kg smør og

..... kg helfet blandet gjetostmjølk (ikke hvit gjetost).

(Det er regnet 100 kg mjølk (kornmjølk og gjetostmjølk sammen) = 14 kg smør + 9 kg blandet gjetost. Det kan leveres mindre helfet blandet gjetostmjølk enn angitt, med at det leveres 2 kg smør. I tillegg til det opførte smørkvantum, for hver 0 kg ost som leveres får lite.)

*) Det er regnet med det antall dager da De holder stalla i løst, d. v. s. fra 10/6 til 1/10-44.
 Det er regnet med alle kyr og mjølkgeiter som De selv eter, og som De ikke har leid bort til andre, samt kyr og mjølkgeiter som De har leid av andre i setertida.
 †) D. v. s. geiter som har hult kid.

Herr. Albert Christensen
Åsadal

Løses anmeldeblankett i 3. kvartal 1944.

Jeg har gjennomgitt Deres anmeldeblankett i 3. kv. d. t., og finner at den er langt mindre enn en må ha lev til å vette. Det er eg tatt tilstrekkelig hensyn til Deres rett til forbruk til husstandsmedlemmer og til gjedrett.

Jeg vil like ønske å understreke at dette kan bli en meget alvorlig sak for Dem.

For jeg hadde tidlig forestått og ytterligere skritt i søknad om å få en uttømmende redeleggelse skriftlig fra Dem innen 20. ds. Hvis svar ikke er innkommet innen denne frist, vil søknad sjøkketlig og uten varsel bli ansett pris- og rasjoneringspolitisk.

Redegjørelsen sendes tilvald forsyningssjefen.

Åsadal 8/10 - 1944.

H. G. Solvåg

Knottbiler

- Under krigen var det dårlig med bensin, så de som var så heldige å ha en bil måtte være oppfinnsomme. Da var det noen som ordnet seg med en knottbil.
- Da satte de en vedgassgenerator bak på bilen. Denne ble fylt opp med knott, små trebiter, som så ble tent på. Den gassen man da fikk ble ført i et rør frem til motoren og brukt som brennstoff. Det samme gjaldt for busser og lastebiler.
- Knott var tørket ved som var kuttet i småbiter på størrelse med en fyrstikkeske.

Endelig fred!

- Mandag 7. mai 1945 kapitulerte de tyske styrkene i "Festung Norwegen"!

Frigjøring av Norge. En enhet fra Hjemmestyrkene, under ledelse av Terje Rollem, overtar Akershus.

FRA HJEMMEFRONTENS LEDELSE

Vår kamp er kronet med seier! NORGE er etter fritt!

Våre sinn er fylt av glede, våre hjerter av takknemlighet mot dem som falt i kampen og mot alle som var med og kjempet seieren fram.

Fienden skal nå avvepnes av norske og allierte styrker, og snart vil vi helt ut være herrer i landet. Men husk: Kapitulasjon er ikke det samme som fred. Fienden har ennå våpen.

La oss midt i gleden bevare ro, verdighet og disiplin. Opptre ikke utfordrende overfor den slagne fiende, og ta ikke retten i egen hånd.

Krigens oppgaver er løst, fredens oppgaver venter. De krever at vi sammen setter alt inn for å gjenopprette vårt folkestyre og vår rettsstat.

Den fred vi nå har vunnet skal forplikte oss like sterkt som krigen og nøden bandt våre viljer til fedrelandets sak. Sammen skal vi bygge landet opp igjen som et bedre, rikere, lykkeligere hjem for alle.

Gud signe vårt dyre fedreland!

Hurra!!

- Tirsdag 8. mai 1945 gikk alle norske flagg til topps!
- Butikker og kontorer stengte!
- Skolebarna kom til skolen med flagg både i hendene og på brystet. Etter at klassene hadde sunget fedrelandssangene fikk alle fri. Og skolefri ble det hele 3 dager til ende!
- Og det ble flagget i flere dager etter hverandre

Hjemmestyrkene etter 8. mai 1945

- Mobilisering av alle hjemmestyrker ble utsendt 10. mai.
- Felles mønstring av alle lokale hjemmestyrker på Bjørnsmoen på Tynset
- Noen av styrkene ble med på arrestasjon av NS-folk. Var da avgitt til Rikspolitiet.
- Lokale bygninger ble omgjort til varetektsfengsler; Tolga skole, Berger skole i Øvre Rendalen og også Tynset Folkehøgskolens lokaler og internat på Vidsyn.
- 9. juni 1945 fikk alle hjemmestyrkene defilere for kong Haakon i Oslo. En tropp fra hvert område i D26 fikk være med til Oslo.

12-13 mai 1945. Lauritz Hodal står vakt foran skolen i Hodalen. Inne sitter et par arresterte nazister. Hodalsryssen står og ser på. (46434) Foto: Øivind Hauge

Tynsetingen Per Sandtrøen fikk æren av å bære Nord-Østerdalenes merke.

17. Mai 1945

- 17. mai 1945 ble en spesiell dag! Folk feiret 17. mai for første gang på 6 år.
- I alle bygder ble det improviserte programmer med mye sang og musikk. Folk ville sette ord på den glede og takknemlighet de hadde for den nyvunne friheten.
- Heimestyrene defilerte i folketogene rundt om i bygdene.

Heimestyrene deltok i 17. mai-feiringa i alle bygder. På Tynset stilte folketogene opp på Neby slik tradisjonen var før krigen. Foto Per Sandtrøen.

17. mai-toget på Os 1945. Toget fra Os og toget fra Dalsbygda har møttes i veikrysset og samlet går de nå opp veien til kirken.

Den gamle skolen i bakgrunnen til venstre.

Foto lånt av Olav Bakken, Hodalen.

Ord og uttrykk fra krigen

- *Jøssing*: var et navn på antinazistiske nordmenn under andre verdenskrig. Navnet kommer av Altmark-saken i Jøssingfjorden den 16.februar 1940. Betegnelsen ble opprinnelig brukt som et skjellsord av Nasjonal Samling-avisen Fritt Folk, men ble raskt tatt i bruk som en hedersbetegnelse.
- Ordet «*quisling*» ble under krigen også brukt som skjellsord om folk som var medlemmer av Nasjonal Samling (NS), eller som på annet vis samarbeidet med okkupasjonsmakten.
- *Tyskertøs*: var et nedsettende navn på norske jenter og kvinner som hadde tyske kjærester
- *Gestapist*: medlem av det tyske statspolitiet som kalt GESTAPO. ("Geheime Staatspolizei" (Det hemmelige statspolitiet.)

Linker til nyttige sider

- [Stiftelsen Neveragain](#)
- [Falstadsenteret](#)
- [Hvite Busser til Auschwitz](#)
- [Fredsreiser](#)
- [Norges Krigsleksikon](#)
- [Nordøsterdalsmuseet](#)
- [Forsvarets museer](#)

Kilder:

- Bjarne Grandum: "Fra felttog til frigjøring". Sollia forlag.1992.
- John Midtdal: "Tufsingdalen i krigens dager 1940-1945."1995.
- "Slik me huse det. Minner fra åra 1940-1945 i Alvdal."1996.
- Rendalsnytt. Fredsnummer mai 1995.
- Harald Reinertsen: "Den lange vegen mellom to vårer. Daglig liv og sivile og militære motstandsbevegelser i Alvdalsområdet 1940-1945".1988.
- "Så vi vant vår rett". Frihetskampen 1940-45. En bildehistorikk ved E. Ancher Hanssen.1947.
- "Bilder vi ikke må glemme". Redigert av Hans Heiberg og Ulf Johns. J.W. Cappelens forlag.1946.
- Jon Vegard Lunde: "Motstand og ikke-motstand 1940-42, Bind 1". Hjemmefronten på Hedmarken og i Østerdalen.1998.
- Årbok for Nord-Østerdalen 1994/95